

Pitäisikö akateemisten taloustieteilijöiden olla kiinnostuneita (talous)politiikasta?*

Otto Toivanen

Johdaja

HECER, Helsingin taloustieteellinen tutkimuskeskus.

1. Johdanto

Olen viime vuosien aikana päässyt tai joutunut osallistumaan useita kertoja keskusteluihin, joiden teemana on ollut akateemisten taloustieteilijöiden näkymättömyys suomalaisessa politiikan valmistelussa, sen arvioinnissa ja siitä käytävässä keskustelussa. Usein tuodaan vastakkaisena esimerkkinä esille läntinen naapurimme Ruotsi. Huomattavaa on, että mainittu näkymättömyys on koettu puutteeksi ja siihen on toivottu parannusta. Keskityn tässä kirjoituksessa kolmeen kysymykseen:

1. Miksi akateemisia taloustieteilijöitä ei pitäisi saada kiinnostumaan politiikasta?
2. Miksi akateemisia taloustieteilijöitä pitäisi saada kiinnostumaan politiikasta?
3. Miten akateemiset taloustieteilijät saataisiin kiinnostumaan politiikasta?

* Kirjoitus perustuu VATT-päivillä 2.10.2008 pidettyyn pubeseen. Haluaisin kiittää Lars Calmforsia ja Roope Uusitaloa keskusteluista.

Puhun tässä kirjoituksessa tarkoituksella politiikasta talouspolitiikan sijaan alleviivatakseni sitä, että ekonomistit voisivat osallistua useiden muidenkin politiikan osa-alueiden kuin perinteisen talouspolitiikan valmisteluun, arviointiin ja niistä käytävään keskusteluun.

2. Miksi ei pitäisi?

Ensimmäinen ja paras syy sille, ettei ole mitään erityistä syytä toivoa akateemisten ekonomistien osallistumista sen enempää politiikan valmisteluun, siitä käytävään keskusteluun kuin sen arviointiin on, että akateemisten ekonomistien keskeinen yhteiskunnallinen velvoite on sama kuin muidenkin tieteenalojen akateemisilla tutkijoilla: hyvän koulutuksen antaminen. Jos tämä perustehtävä hoidetaan kunnon, on ministeriöissä yms. politiikkaa suunnittelevissa, toteuttavissa ja arvioivissa organisaatioissa asiantuntevia työntekijöitä, jotka voivat hoitaa kyseiset tehtävät. Mielestäni tämä

erittäinen keskeinen asia usein ja tarpeettomasti unohdetaan.

Toinen tärkeä syy vastata ”ei” pohjautuu epäilyyn siitä lisäarvosta, jonka akateemiset ekonomistit toisivat politiikan valmisteluun. Syy tähän on se valikoitumisprosessi, jonka kautta päädytään akateemiseksi tutkijaksi. Tuo valikoitumisprosessi laittaa paljon painoa kyvyille tuottaa tutkimusta, hankkia rahoitusta tutkimukselle jne. Voidaan väittää, että se ei laita juuri lainkaan painoa kyvyille ymmärtää päivänkohtaisia politiikan haasteita, saati kyvyille kommunikoida näkemyksiään, puhumattakaan kyvystä saada näkemyksiään läpi valmisteluprosessissa. Lyhyesti sanottuna, akateemisten tutkijoiden suhteellinen etu on tutkimuksen tekemisessä, ei politiikan valmistelussa. Siksi ei ole mitenkään selvää, että akateemisten tutkijoiden suurisuuntaisempi osallistuminen sen enempää politiikan valmisteluun kuin siitä käytävään keskusteluunkaan olisi kovin hyödyllistä.

Kolmas syy on, että selvästi on niin, että politiikan tekijöiden ja tutkijoiden välillä on kommunikaatiokuilu. Sillä, mistä tämä johtuu, ei ole suurtakaan väliä, ainakaan lyhyellä tähtämellä. Keskeistä on, että sen olemassaolosta seuraa, että akateemisten tutkijoiden kustannus osallistua politiikan tekoon on suhteellisen korkea jo yksin tästä syystä. Samasta syystä vastapuoli, politiikan tekijät, voivat kokea hankalaksi käyttää akateemisia tutkijoita.

3. Miksi pitäisi?

Keskeinen syy käyttää akateemisia tutkijoita politiikan valmistelussa, siitä käytävässä keskustelussa ja sen arvioinnissa on, että heidän suhteellinen etunsa on tutkimuksen tekemisessä. Vaikka yllä listasin tämän yhdeksi syyksi olla käyttämättä akateemisia ekonomisteja politiik-

kassa, listaan sen nyt myös syyksi käyttää heitä. Miten tämä on selitettävissä? Selitys on, että hyvin usein hyvät tutkimuskysymykset ovat politiikan kannalta relevantteja. Uskon, että epäileväkin lukija vakuuttuu tästä selailemalla parhaita taloustieteellisiä yleisaikakauskirjoja kuten *Journal of Political Economy*, *Quarterly Journal of Economics* ja *American Economic Review*. Myös aikaisemmin teknisemmin suuntautuneet *Review of Economic Studies* ja *Econometrica* julkaisevat tutkimuksia, joiden yksi keskeinen valintakriteeri on ollut politiikkarelevanssi. Jos ja kun näin on, on akateemisilla ekonomisteilla voimakas kannustin erikoistua tunnistamaan ja tutkimaan politiikka-relevantteja kysymyksiä.

Toinen keskeinen syy pyrkiä tuomaan akateemisia tutkijoita mukaan politiikan teon eri vaiheisiin on, että he ovat riippumattomia, ainakin riippumattomampia kuin virkamiehet yms. Tämä on tärkeää siksi, että kaikissa politiikan teon vaiheissa tarvitaan itsenäistä analyysia sekä kritiikkiä esitettyjä perusteluja, tehtyjä valintoja, ja valittuja käytäntöjä kohtaan. Näkemysten itsenäisyyden varmistaminen on aina vaikeaa ja lienee erityisen vaikeaa pienissä yhteisöissä kuten Suomi.

4. Miten?

Mielestäni on siis tarpeellista saada akateemiset tutkijat yleisesti ja ekonomistit erityisesti tiiviimmin mukaan niin politiikan valmisteluun, siitä käytävään keskusteluun kuin sen tulosten arviointiinkin. Minusta on siis syytä kysyä, miten lisätä heidän osallistumistaan. Tarjoan ekonomistien vakiovastausta: kannustimia.

Miten sitten voisi käytännössä luoda kannustimia tämän tapaiseen toimintaan? Mieleen tulee useita toisiaan täydentäviä tapoja:

1. *Kouluttamalla lisää tohtoritason ekonomisteja.* Nykyaikaisten tutkimusmenetelmien osaaminen ja niiden soveltaminen edellyttää tutkijakoulutusta. Kouluttamalla lisää tohtoreita heitä päätyisi enemmän nykyisiin organisaatioihin, joiden vastuulla on politiikan valmistelu, sen kommentointi ja arviointi.
2. *Tilastoaineistojen saatavuuksia parantamalla.* Vaikka ei suinkaan ole niin, että politiikkarelevantti tutkimus on empiiristä, on kuitenkin usein niin, että käytännön politiikan arviointi tai sen suomalaisten erityisvaikutusten mittaaminen edellyttää tilastoaineistoja ja niiden ekonometrista analyysia. Valtiovalta, yleisemmin koko julkinen sektori, joko istuu valmiiden tilastoaineistojen päällä tai voisi niitä suhteellisen pienellä vaivalla kerätä, hallita, säilyttää ja jakaa. On helppo kuvitella tilanteita, joissa tarpeelliset aineistot ovat kerättävissä vain julkisen sektorin toimesta. Tällaiset, potentiaalisesti maailman mittakaavassa ainutlaatuiset, aineistot ovat niitä, joista tutkijat ovat kaikkein kiinnostuneimpia. Sekä Ruotsista, Norjasta että Tanskasta löytyy esimerkkejä siitä miten paikalliset aineistot ovat niin kiinnostavia, että myös muut kuin paikalliset tutkijat haluavat käyttää niitä politiikkarelevanttiin tutkimukseen. Näitä esimerkkejä alkaa löytyä myös Suomesta.
3. *Informaatiota tarjoamalla/Institutionaalisen ympäristön valottamisella.* Korkeatasoinen empiirinen tutkimus edellyttää hyvää tutkimusasetelman ymmärtämistä. Erityisesti pitää ymmärtää se toimintaympäristö, jossa taloudelliset päätöksentekijät (valtiovalta/julkinen sektori, kotitaloudet/yksilöt, yritykset) tekevät valintojaan. Hyvä soveltava teoreettinen taloustieteellinen tutkimus puolestaan lähtee usein käytännön ongel-

mista. Näiden uskottava ja mielenkiintoinen analysointi edellyttää päätöksentekotilanteen hyvää ymmärtämistä. Tarjoamalla tarpeellista informaatiota esimerkiksi olemalla valmis valottamaan eri institutionaalisia järjestelyjä ja niiden taustalla olevia syitä on mahdollista paitsi saada parempaa empiiristä tutkimusta, myös parempaa ja politiikka-relevantimpaa teoreettista tutkimusta aikaiseksi. On hyvä tehdä selväksi, että tämäntapainen informaation tarjoaminen vaatii aikaa ja viitseliäisyyttä.

4. Ei liene yllätys, että yksi ratkaisuvaihtoehto on lisätä resursseja eli rahaa tutkimuksen tekemiseen. Mielestäni vielä tätäkin tärkeämpää on kuitenkin se, miten niitä resursseja jaetaan. Tähän on Suomessa kiinnitetty aivan liian vähän huomiota.

On tärkeää

- a. erottaa politiikan arviointi politiikkaa toteuttavista organisaatioista,
- b. käyttää akateemista vertaisarviointia arviointiresurssien kohdentamisessa sekä
- c. luoda pysyviä institutionaalisia järjestelyjä, joiden varaan tutkijat voivat rakentaa tutkimusohjelmiaan. Näillä en suinkaan tarkoita sitä, että tiettyä tutkijaa/tutkimusryhmää pitäisi jatkuvasti rahoittaa, vaan sitä, että tietyn alueen (politiikka)tutkimuksen rahoitukseen ja sen järjestelyihin sitoudutaan pidemmäksi aikaa. Hyvä tutkimus edellyttää tutkijalta investointeja tietoon ja osaamiseen, joka ei välttämättä helposti siirry muiden kysymysten analysointiin. Tällaiset investoinnit ovat houkuttelevia vain, jos on varmuus siitä, että onnistunut toiminta lisää jatkorahoituksen saamisen todennäköisyyttä.

Lisäksi on tärkeää

- d. erottaa toisistaan konsultointi ja politiikan suunnitteluvaiheessa tehtävä tutkimus jälkikäteen suoritettavasta politiikan vaikutusten arvioinnista.

Uskon, että näillä toimilla lisättäisiin, pääosin vain nykyisiä toimintatapoja muuttamalla, ta-

loustieteilijöiden kiinnostusta ensin politiikan arviointiin. Poliitiikan vaikutusten tutkimus luo hyvän pohjan arvioida uusien politiikkavaihtoehtojen vaikutuksia ja niinpä uskon myös, että ajan myötä taloustieteilijöiden rooli tätä kautta kasvaisi paitsi politiikan (jälkikäteis)arvioinnissa myös politiikan valmistelussa ja politiikkavaihtoehtoista käytävissä keskustelussa. □